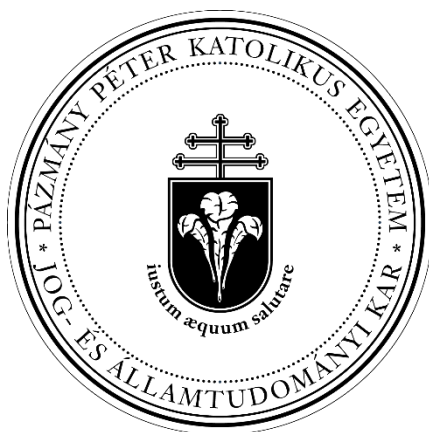

Pázmány Law Working Papers
2025/16

Halász Zsolt

Kriptoeszközök a számvitelben és a társas vállalkozások jövedelemadóztatásában

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Pázmány Péter Catholic University Budapest
<http://jak.ppke.hu>
<http://www.plwp.eu/>
ISSN: 2062-9648

Halász Zsolt: Kriptoeszközök a számvitelben és a társas vállalkozások jövedelemadóztatásában

A kriptoeszközök adójogi kezelésének szabályozása viszonylag kialakult a magánszemélyek jövedelemadóztatásának szabályozásában. Ezzel szemben a társas vállalkozások és egyéb szervezetek esetében nem, hogy kialakulatlan, hanem lényegében nem is létezik a hazai szabályozásban. A társas vállalkozások esetében a jövedelemadóztatás kulcsa és kiindulópontja a számviteli nyilvántartás, amelynek hazai és nemzetközi szabályozása is több ponton eltér egymástól. Jelen tanulmány célja e szabályozási hiányosságokkal erőteljesen terhelt témakörben feltárni azon kapaszkodókat, amelyek az adóztatás során elméleti és gyakorlati szempontból is kijelölik a helyes jogalkalmazás rögzös útját.

1. Kriptoeszközök kezelése a számvitelben

1.1 Szabályozási alapok

A kriptoeszközök számviteli kezelése és megítélése kifejezetten nehéz kérdés. Fentebb láthattuk, hogy a kriptoeszközök magánjogi megítélése egyelőre nem kiforrott, rendeltetési céljuk többféle lehet, jellemzően nincs lejáratuk vagy futamidejük, tehát egyfajta hibrid instrumentumnak tekinthetők, továbbá elvileg bármikor hagyományos pénzre vagy más kriptoeszközre válthatók, ha van olyan partner, aki hagyományos pénzre történő átváltásra, vagy másfajta kriptoeszközre történő a cserére hajlandó.

A nemzetközi szabályozók és a nemzeti jogalkotók mindenhol ugyanazzal a problémával állnak szemben a kriptoeszközök számviteli besorolása tekintetében, jelesül, hogy a kriptoeszközök különféle tulajdonságaik alapján akár pénzként (pénzeszközként), készletként, immateriális eszközként vagy követelésként is meghatározhatók lehetnek.

A magyar számviteli törvény¹ semmilyen rendelkezést nem tartalmaz a kriptoeszközök számviteli megítélésére nézve, ugyanakkor a Nemzetközi Számviteli Standardok (IAS) és a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) is csak részleges segítséget nyújtanak, mivel jelenleg nincs olyan standard, amely kifejezetten a kriptoeszközök számviteli kezelésével vagy a pénzügyi kimutatásokban történő bemutatásával foglalkozna. A megfelelő

¹ A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény

értelmezéshez az IFRIC (az IFRS Értelmezési Bizottság²) 2019. június 11-12-ülésén hozott Agenda Paper 12 című iránymutatása³ ad segítséget. Az IFRIC a kriptoeszközöknek azt a részhalmazát vizsgálta, amely az alábbi jellemzőkkel rendelkezik, és amelyet helytelenül „kriptovalutának” nevez:

- 1) digitális vagy virtuális fizetőeszköz, amelyet egy elosztott főkönyvben rögzítenek, és amely a biztonság elérése érdekében kriptográfiát használ.
- 2) nem hatóság vagy ehhez hasonló szervezet bocsátja ki.
- 3) nem keletkeztet semmilyen szerződéses jogviszonyt a birtokos és más fél között.

Az iránymutatás csak a vásárolt és „tartott” kriptoeszközökre vonatkozik és nem alkalmazható a bányászott kriptoeszközökre.

Az IASB a vonatkozó standardok felülvizsgálatával kapcsolatban maga is kiemele, hogy a kriptoeszközök köre nagyon változatos és folyamatosan változik is, amelynek okán különös nehézséget okozna egy mindenfajta kriptoeszközhöz kiterjedő átfogó standard megalkotása⁴.

Fontos már a téma tárgyalásának részletei előtt kiemelni, hogy a „kripto valuta” elnevezés azért helytelen, mert ezen eszközkategória sokkal színesebb annál, minthogy szimplán fizetőeszközként lehessen felfogni. Mindemellett valutaként már csak azért sem értelmezhető, mert elektronikus környezetben, digitális létezik, így legfeljebb deviza lehetne, ha szimplán fizetőeszközként fognánk fel. Mivel azonban nem pusztán fizetőeszköz, így helyesebb elnevezés a MiCA rendelet⁵ szerint „kriptoeszköz” fogalom használata.

1.2 Kriptoeszközök magánjogi fogalmának meghatározatlansága

A kriptoeszközök elhelyezése a magánjog fogalmi rendszerében nem könnyű feladat. Elsődleges kérdésként adódik, hogy dologi vagy kötelmi jogi fogalomként tekintünk-e ezekre az eszközökre. A kérdésnek nem csak tisztán magánjogi, hanem adójogi szempontból is jelentősége van és a számviteli elszámolásokban is komoly problémákat okoz ezen eszközök megfelelő jogi kategorizálásának hiánya.

² Az IFRS szabályozása standardokon és azok értelmezésén keresztül határozza meg az alkalmazandó számviteli elveket (szabályokat). Az IFRS standardokat az IFRS Szabályalkotó testülete (International Accounting Standards Board – IASB) alkotja meg és az IFRS Értelmezési Bizottság (International Financial Reporting Interpretations Committee – IFRIC) bocsáthat ki értelmező iránymutatásokat.

³ <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/supporting-implementation/agenda-decisions/2019/holdings-of-cryptocurrencies-june-2019.pdf>, <https://www.ifrs.org/projects/2019/holdings-of-cryptocurrencies/>

⁴ International Accounting Standards Board: Third Agenda Consultation Feedback Statement, 29 July 2022, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/third-agenda-consultation/thirdagenda-feedbackstatement-july2022.pdf>

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1114 rendelete (2023. május 31.) a kriptoeszközök piacairól, valamint az 1093/2010/EU és az 1095/2010/EU rendelet, továbbá a 2013/36/EU és az (EU) 2019/1937 irányelv módosításáról, HL L 150., 2023.6.9., 40–205. o.

A magyar Polgári törvénykönyv⁶ (Ptk.) Dologi jogról szóló Ötödik könyve a dolog fogalmát nem határozza meg, hanem azt szabályozza, hogy mi lehet tulajdonjog tárgya (a birtokba vehető testi tárgyak), továbbá kimondja, hogy a dologra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni a pénzre, az értékpapírokra, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre. Tekintettel arra, hogy a kriptoeszközök nem testi tárgyak, és nem tekinthetők sem pénznek, sem értékpapírnak, sem pedig dolog módjára hasznosítható természeti erőnek, a dologként való minősítésük a hatályos hazai szabályozás alapján nem lehetséges, és az egyetlen osztrák kivételtől eltekintve más országok magánjogi szabályozási rendszerében is hasonló helyzettel szembesülünk.

A magánjogi szabályozásban a kriptoeszközök elhelyezése a dologi jog mellett elvi síkon elképzelhető a kötelmi jog rendszerében is. A kötelmi szabályok körében két elemet fontos kiemelni. Az egyik, hogy a kötelelem fogalma⁷ legalább két személyt feltételez a kötelemben: a jogosultat és a kötelezettet. A kriptoeszközök azonban önmagukban nem foghatók fel kötelemként sem, hiszen a jogosulttal szemben nincs kötelezett. Szemben a fizetési számlakövetelés formájában megjelenő pénzzel, amely a pénz tulajdonosának, mint jogosultnak követeléseként fogható fel a számlavezető bankkal szemben, a kriptoeszközök esetében alapesetben nincs számlavezető, nincs olyan szereplő, aki kötelezettként egy számlavezető bankkal hasonló szerepet töltene be. Valamely kriptoeszköz meghatározott mennyiségéhez a jogosultnak (a tulajdonosnak) hozzáférése van, amely által képes ezekkel rendelkezni, a hozzáférési jogát átruházni. A másik lényeges kötelmi jogi rendelkezés a szerződési szabadság elve (Ptk. 6:59. §), amelynek értelmében a szerződés tartalmát a felek szabadon határozzák meg. A pénztartozás teljesítésére vonatkozó magánjogi szabályok dispozitívák, akkor alkalmazandók, ha a felek másképp nem állapodtak meg. A Ptk. ugyanakkor nem zárja ki, hogy a felek a pénztartozás teljesítésére külföldi fizetőeszközt, vagy ellenértékként akár valamely kriptoeszköz átadását kössék ki. (Más országok magánjogi szabályozásai ebben is hasonló elveket követnek).

A fogalom tisztázása érdekében a hazai szabályozás mellett célszerű áttekinteni néhány más európai ország magánjogi szabályozásának releváns fogalomrendszerét.

A német Polgári törvénykönyv (BGB⁸) 90. §-a magyar Ptk.-hoz hasonlóan szintén csak a testi tárgyakat tekinti főszabályként dolognak.

⁶ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

⁷ 6:1. § A kötelelem kötelezettség a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás teljesítésének követelésére.

⁸ Bürgerliches Gesetzbuch, In der Fassung der Bekanntmachung vom 02.01.2002 (BGBl. I S. 42, ber. S. 2909, 2003 S. 738) zuletzt geändert durch Gesetz vom 23.10.2024 (BGBl. I S. 323) m.W.v. 01.01.2025

A német szabályozás a 2021-ben kiegészült az elektronikus értékpapírokról szóló új törvény⁹ (eWpG) rendelkezéseivel, amely egyebek mellett azt mondja ki, hogy a BGB 90. §-a értelmében az elektronikus értékpapírok is – az okirati formában kibocsátott értékpapírokhoz hasonlóan – dolognak minősülnek. Az eWpG kétféle elektronikus értékpapírt szabályoz, a központi nyilvántartású – hagyományos – elektronikus értékpapírt (hazai fogalmaink szerint dematerializált értékpapírt) és a kriptoeértékpapírt, amelyet kriptoeértékpapír nyilvántartásban tartanak nyilván. Mindkét fajta elektronikus értékpapír tekintetében egyértelműen kimondja a törvény, hogy a BGB 90. §-a alapján dolognak tekintendők¹⁰, ezek azonban nem kriptoeszközök, még akkor sem, ha egyik fajtájuk, a kriptoeértékpapír mögött ugyanaz a blokklánc technológia működik. A kötelem fogalmát a BGB 241. §-a szintén a magyar Ptk. fogalmához hasonlóan határozza meg. A német szabályozás alapján is felmerülhet elvi síkon, hogy a kriptoeszközöket egyfajta jogként értelmezzék, azonban a joggal szemben álló követelés hiányában ez nem tekinthető járható útnak, és nem foghatóak fel immateriális jószágként sem. Egyes szerzők a BGB 453. §-a szerinti – jogvásárlás tárgyául szolgáló – egyéb vagyontárgyként tekintik értelmezhetőnek a kriptoeszközöket¹¹.

A svájci Polgári törvénykönyv¹² (ZGB) nem a dolog fogalmát határozza meg, hanem a tulajdonos hatalmának kereteit rögzíti a 641. §-ban, miszerint „aki egy dolognak a tulajdonosa, az a jogrend keretein belül tetszés szerint rendelkezhet vele”. A ZGB megkülönbözteti az ingatlan és az ingó dolog tulajdonjogát. Az ingó tulajdonjog tárgyai természetüknél fogva mozgatható testi tárgyak, valamint a természeti erők, amelyek jogi uralom alá vethetők, és amelyek nem tartoznak az ingatlanhoz (713. §). A svájci szabályozással szinte szó szerint megegyező szabályokat találunk a liechtensteini dologi jogi törvény¹³ (Sachenrecht) 20. és 171. cikkében.

Japánban a Polgári törvénykönyv¹⁴ 85. cikke értelmében a szerinti tulajdonjogi szabályozás csak a birtokba vehető tárgyi eszközökre vonatkozik. 2015-ben a Mt. Gox ügyben hozott ítéletében¹⁵ a tokiói kerületi bíróság megerősítette, hogy a Bitcoin nem minősíthető „dolognak” a polgári törvénykönyv alkalmazásában.

⁹ Gesetz über elektronische Wertpapiere (eWpG) vom 3. Juni 2021 (BGBl. I S. 1423), das durch Artikel 16 des Gesetzes vom 11. Dezember 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 354) geändert worden ist, Stand: Geändert durch Art. 16 G v. 11.12.2023 I Nr. 354

¹⁰ Hasonló szabályozást vezetett be Svájc is 2020-ban: Bundesgesetz zur Anpassung des Bundesrechts an Entwicklungen der Technik verteilter elektronischer Register vom 25. September 2020, Verordnung zur Anpassung des Bundesrechts an Entwicklungen der Technik verteilter elektronischer Register vom 18. Juni 2021

¹¹ Hanns Prütting: Sachenrecht, 37. Auflage, C. H. Beck, München, 2020, 9. o.

¹² Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907

¹³ Sachenrecht (SR) vom 31. Dezember 1922

¹⁴ Civil Code, Act No. 89 of April 27, 1896

¹⁵ Tokyo District Court, Plaintiff Z1 v. Mt. Gox Co. Ltd., Case No. 2014 (Wa) 33320, Judgment, 5 August 2015.

Mindezek alapján a német, a svájci, a liechtensteini vagy éppen a japán magánjog fogalomrendszerében a magyarhoz hasonlóan szintén nem igazán terjeszthető ki a dologfogalom a kriptoeszközökre. Ennek okait a liechtensteini szabályozást előkészítő jelentés össze is foglalta, miszerint egy ilyen módosítás „mélyreható beavatkozást igényelne a tulajdonjogba, mivel számos rendelkezést át kellene írni”, és jogi következményeit „nagyon alaposan” meg kellene fontolni, mivel „a tulajdonjog nemcsak a tulajdonviszonyt szabályozza, hanem az ingatlanokat, a korlátozott dologi jogokat, például a szolgálmat és terheket, valamint a jelzálogjogot és így tovább”. A liechtensteini kormány ehelyett úgy döntött, hogy a „megbízható technológiával” támogatott tokenekben a tulajdonhoz hasonló jogok autonóm rendszerét hozza létre¹⁶.

A fentiekkel szemben az osztrák Általános polgári törvénykönyv¹⁷ (ABGB) 285. §-a a dolgok fogalmát akként határozza meg, hogy minden, ami a személytől különbözik és az emberek hasznára szolgál jogi értelemben dolognak minősül¹⁸. Az ABGB a dolgok körében megkülönbözteti a testi és nem testi tárgyakat, ez utóbbiak körébe sorolva például bizonyos vagyoni értékű jogokat. Ennek megfelelően az ABGB – több, mint 200 éve megalkotott – dologfogalma értelmében a kriptoeszközök egyértelműen dolognak tekintendők. (Amint azonban fentebb láthattuk, hasonló egyértelmű kijelentés sem a hatályos magyar Polgári törvénykönyv sem sok más ország magánjogi szabályai alapján nem tehető.)

1.3 Az pénz és a pénzeszköz számviteli fogalma kriptoszabályozási megközelítésből

A számviteli törvény¹⁹ pénzeszköz fogalma (31. §) készpénzt, az elektronikus pénzt és a csekket, továbbá a bankbetéteket foglalja magában. A kriptoeszközök nyilvánvalóan nem tekinthető sem készpénznek, sem csekknek, sem bankbetétnek. Az elektronikus pénz a Hpt.²⁰ szerint az elektronikus pénz kibocsátójával szembeni követelés által megtestesített, elektronikusan tárolt összeg, amelyet pénzeszköz átvétele ellenében bocsátanak ki fizetési műveletek teljesítése céljából, és amelyet az elektronikus pénz kibocsátóján kívül más természetes és jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság és egyéni vállalkozó is elfogad. Az elektronikus pénz kibocsátása a Hpt. szerint [3. § (1) e) pont] pénzügyi

¹⁶ Report and Application of the Government to the Parliament of the Principality of Liechtenstein concerning the Creation of a Law on Tokens and TT Service Providers (Tokens and TT Service Provider Act; TVTG) and the Amendment of Other Laws, No. 54/2019, 7 May 2019.

¹⁷ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, StF: JGS Nr. 946/1811

¹⁸ Niklas Schmidt: Kryptowährungen und Blockchains, Linde, Wien, 2019, 118. o.

¹⁹ 2000. évi C. a számvitelről

²⁰ A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény

szolgáltatásnak minősül, elektronikus pénzt az egyes fizetési szolgáltatókról szóló törvény²¹ szerinti elektronikus pénz kibocsátó intézmény és a Posta Elszámoló Központot működtető intézmény, valamint a Hpt. szerinti hitelintézet bocsáthat ki [Hpt. 3. § (4) b) pont, 7. § (2), 9. § (1) a) pont]. E rendelkezésekből fakadóan a kriptoeszközök – azok általános, fentebb bemutatott jellemzőik alapján – az elektronikus pénz fogalmi körébe sem férnek bele.

Tovább bonyolítja ugyanakkor a képet, hogy a MiCA rendelet és vele összhangban a hazai Kriptotörvény²² ismeri az elektronikuspénz-token fogalmát, amely viszont kriptoeszköznek minősül. A MiCA rendelet fogalommeghatározása szerint [3. cikk (1) bekezdés 7. pont] az „elektronikuspénz-token” vagy „e-pénz-token”: a kriptoeszközök olyan típusa, amely stabil érték fenntartására hivatott azáltal, hogy egy hivatalos pénznem értékéhez van kötve. Mivel a kriptoeszköznek minősülő elektronikuspénz token az alapjául szolgáló elektronikuspénzre vonatkozó jogot testesít meg és értéke megegyezik az elektronikus pénzzel, indokolt, hogy az elektronikus pénzek és az elektronikus pénz tokenek számviteli kezelése ne különüljön el egymástól és az elektronikus pénzre vonatkozó szabályok alkalmazására kerüljön sor a tokenizált elektronikus pénz esetében is.

Az elektronikuspénz tokenektől eltérő más kriptoeszközök, így a MiCA rendelet szerinti eszközalapú tokenek és egyéb tokenek²³ számviteli megítélése ugyanakkor sokkal összetettebb kérdés.

Azon kriptoeszközök – különösen elsősorban a fizetési tokenek – esetében, amelyek nem tekinthetők elektronikuspénz tokenek érdemes megvizsgálni a számviteli szabályozás „pénzügyi instrumentum” fogalmát. A Számviteli törvény – a pénzügyi eszközökről szóló IAS 32 standarddal²⁴ összhangban álló – definíciója szerint a pénzügyi instrumentum: olyan szerződéses megállapodás, amelynek eredményeként az egyik félnél pénzügyi eszköz, a másik félnél pénzügyi kötelezettség vagy saját tőke (tőkeinstrumentum) keletkezik. Így különösen:

- a szerződéses megállapodáson alapuló követelés és kötelezettség,
- a pénzeszköz,
- az értékpapír (hitelviszonyt megtestesítő értékpapír és tulajdoni részesedést jelentő befektetés),

²¹ Az egyes fizetési szolgáltatókról szóló 2013. évi CCXXXV. törvény

²² 2024. évi VII. törvény a kriptoeszközök piacáról

²³ Az eszközalapú tokenektől és elektronikuspénz-tokenektől eltérő kriptoeszközök

²⁴ International Accounting Standard 32 - Financial instruments, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-32-financial-instruments-presentation.pdf>

- a származékos ügylet.

E fogalmi körbe a kriptoeszközök nyilvánvalóan nem illeszthetők be, mivel nem szerződéses megállapodások és nem keletkeztetnek sem pénzügyi eszközt, sem pénzügyi kötelezettséget sem pedig saját tőkét.

Másik lehetséges út az immateriális javak fogalmának vizsgálata, tekintettel a kriptoeszközök immateriális jellegére. A számviteli törvény tételesen nevesítve határozza meg [25. § (1)], hogy mi tekinthető immateriális jószágnak. Eszerint az immateriális javak között a mérlegben a nem anyagi eszközöket, vagyis a vagyoni értékű jogokat (az ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok kivételével), a szellemi terméket, az üzleti vagy cégértéket kell kimutatni. E fogalmi körbe nehéz beilleszteni a kriptoeszközök.

1.4 Kriptoeszközök a nemzetközi számviteli szabályozásban

Kriptoeszközök magánjogi megítélésének bizonytalanságai, a magánjogi szabályozás hiányosságai közvetlenül kihatnak a kriptoeszközök számviteli kezelésének nehézségeire. A jelenlegi szabályozási környezetben sem a pénz, sem pedig az értékpapírok fogalmi körébe nem illeszthetők be, így sem pénzeszközként, sem értékpapírként nem tarthatók nyilván. Ebből következően a gazdálkodónak a számvitel általános elvei és szabályai alkalmazásával kell a legmegfelelőbb nyilvántartási, értékelési és bemutatási módszert megtalálnia és alkalmaznia, amint azt az IAS 8 standard²⁵ is előírja a nemzetközi standardok keretében.

A kriptoeszközök besorolásának egyik lehetősége az immateriális jószágként való kezelés. Az immateriális javakról szóló IAS 38 standard²⁶ a magyar számviteli törvénynél tágabban értelmezi az immateriális javak fogalmát. Eszerint az immateriális eszköz egy azonosítható, fizikai formában nem létező nem pénzbeli eszköz (IAS 38, 8). (A pénzbeli eszköz a birtokolt pénz és a meghatározott vagy meghatározható pénzüsszegben beérkező eszközök.) Egy eszköz akkor azonosítható (IAS 38,12), ha

- elválasztható, azaz elkülöníthető vagy leválasztható a gazdálkodó egységtől, és eladható, átruházható, licencre adható, bérbe adható vagy cserélhető, akár önállóan, akár egy kapcsolódó szerződéssel, azonosítható eszközzel vagy kötelezettségvállalással együtt, függetlenül attól, hogy a gazdálkodó egység ezt szándékozik-e tenni; vagy

²⁵ International Accounting Standard 8 - Accounting policies, changes in accounting estimates and errors, Art. 10. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ias-8-accounting-policies-changes-in-accounting-estimates-and-errors.pdf?bypass=on>

²⁶ International Accounting Standard 38 - Intangible assets, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-38-intangible-assets.pdf>

- szerződéses vagy egyéb törvényes jogosultságokból származik, függetlenül attól, hogy ezek a jogosultságok átruházhatók-e vagy elválaszthatók-e a gazdálkodó egységtől vagy más jogosultságoktól és kötelezettségektől.

Mivel e fogalom meghatározás a magyar szabályozással szemben nem tipizálja az immateriális eszközöket, a kriptoeszközök bár a magyar számviteli törvény szerint nem, de az IAS 38 alapján immateriális jószágnak tekinthetők.

Az IAS szerinti immateriális jószágként történő kimutatás abból kell kiindulni, hogy a kriptoeszközök nem olyan eszközök, amelyek lineárisan veszítenek értékükből. A negatív értékkülönböt kimutatására az IAS 38 standard 108 és 111 pontja alapján értékvesztést kell elszámolnia a gazdálkodó szervezetnek évente, vagy minden olyan esetben, amikor jelek utalnak arra, hogy az immateriális eszköz értékvesztést szenvedett, és meg kell vizsgálnia a határozatlan hasznos élettartamú immateriális eszköz értékvesztését az eszköz valós értékének és könyv szerinti értékének összehasonlításával. Az immateriális eszköz értékvesztésének megállapításához a gazdálkodó szervezet az IAS 36 standardot alkalmazza.

Emellett másik lehetőség készletekre alkalmazandó IAS 2 Standard²⁷ szerinti nyilvántartás, amelynek 6. pontja a készleteket olyan eszközökként határozza meg, amelyeket:

- a) a szokásos üzletmenet során értékesítésre tartanak;
- b) ilyen értékesítés céljából gyártanak; vagy
- c) a gyártási folyamatban vagy a szolgáltatásnyújtás során felhasznált anyagok vagy kellékek formájában tartanak.

A készletekre vonatkozó IAS 2 Standard nem követeli meg, hogy a készletek fizikai megjelenéssel bírjanak, alkalmazandó tehát a kriptoeszközökre, ha azokat a szokásos üzletmenet során értékesítés céljából tartják vagy ebből a célból gyártják, ami a kriptoeszközök esetében a bányászati tevékenységet jelentheti. Ha nem a szokásos üzletmenet a gazdálkodó célja, hanem pl. hosszabb távú befektetés, akkor, az IAS 38 standardot kell alkalmazni.

A fent bemutatott szabályrendszeren túl szükséges kitérni arra az esetre is, ha egy kriptoeszköz pénzügyi instrumentumnak minősül, amely esetben az IFRS 9 standardot²⁸ kell alkalmazni. E standard alkalmazhatóságát a kriptoeszköz egyedi tulajdonságai alapján kell megítélni. E térem szóba jöhetnek egyrészt a befektetési (értékpapír) tokenek függően a bennük foglalt jogtól és annak kikényszeríthetőségétől, valamint az elosztott főkönyv alapú értékpapírok, amelyek a

²⁷ International Accounting Standard - 2 Inventories, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ias-2-inventories.pdf?bypass=on>

²⁸ International Financial Reporting Standard 9 – Financial instruments, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ifrs-9-financial-instruments.pdf?bypass=on>

MiCA rendelet értelmében nem kriptoeszközök, hanem elosztott főkönyv és kriptográfiai technológia felhasználásával kibocsátott értékpapírok.

Mindezen túl, ha egy kriptoeszköz egyúttal pénzügyi eszköznek minősül (pl. blokklánc alapú értékpapír), akkor annak számviteli megítélésére a pénzügyi eszközökre vonatkozó IAS 32 Standardot²⁹ is alkalmazni kell.

1.5 Kriptoeszközök megítélése a hazai számviteli fogalomrendszerben

A kérdés hazai megítélése szempontjából egyetlen hivatalos forrás 4/2016. sz. számviteli kérdés³⁰ (ami nem tekinthető sem jogszabálynak, sem autentikus jogértelmezésnek) és a NAV által egy magánszemély részére kiadott, de nem publikált hivatalos állásfoglalás, amely azonban tartalmilag szöges ellentétben áll a nemzetközi standardokkal³¹. (Bár a NAV állásfoglalásainak nincs jogi kötőereje, az adóhatóság jogértelmezésére nézve azonban egyértelmű iránymutatásul szolgálnak). Az állásfoglalás nem tekinthető általános, minden kriptoeszközre vonatkozó állásfoglalásnak, mivel nevesítetten csak a Bitcoin megítélésével foglalkozik. A NAV szerint a Bitcoin nem tekinthető sem fizetőeszköznek, sem értékpapírnak, sem pedig birtokba vehető dolognak, hanem egy fizetési ígéretnek tekinthető, amely pénzre váltható, vagy azzal árukért vagy szolgáltatásokért fizetni lehet. Nincs lejárat vagy futamideje. Számvitelileg – a 41/2016. számviteli kérdéssel összhangban – a NAV arra a következtetésre jut, hogy követelésként kell nyilvántartani, amelynek nincs kamata, de átváltáskor, felhasználáskor hozama lesz (nyereség vagy veszteség).

A NAV értelmezése szerint a Bitcoin megszerzése miatt kimutatott követelést az érte fizetett pénzösszegben, a vele kiegyenlített követelés értékében, vagy az ellentételezésként adott termék, nyújtott szolgáltatás értékében indokolt a könyvekben kimutatni.

Álláspontom szerint a NAV állásfoglalása erősen vitatható, ne pusztán azért, mert a NAV állásfoglalás alapvetően eltér a nemzetközi standardokból levonható következtetéséktől. Mind a polgári törvénykönyv, mind pedig a számviteli törvény egyértelmű abban a kérdésben, hogy a követeléssel szemben egy másik fél kötelezettsége áll.

²⁹ International Accounting Standard 32 Financial Instruments: Presentation
<https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-32-financial-instruments-presentation.pdf>

³⁰ 41/2016. Számviteli kérdés: Hol kell nyilvántartani a mérlegben a bitcoint?

³¹ Mátyás Szabolcs – Frigyer László – Prilenszky Géza: A virtuális fizetőeszközök szerepe és jelentősége a vagyonvisszaszerzés során, in: Belügyi Szemle, 2021/3., DOI: 10.38146/BSZ.2021.3.4 ; Halmosi Gábor, Juhász Gergely, Novák Miklós: Kriptoeszközök kezelése a számvitelben és a társasági adóban, In: Halász Zsolt (szerk.): A kriptoeszközök jogi és adózási kérdései, Adó Kódex 2022/9., 44, 51.

A számviteli törvény szerint [29. § (1)] a követelések azok a különféle szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésekből jogszerűen eredő, pénzértékben kifejezett fizetési igények, amelyek a vállalkozó által már teljesített, a másik fél által elfogadott. A követelés tehát feltételez egy ellenérdekű felet, kriptoeszköz esetén egy kötelezettet, valamint teljesítést és lejáratot, amelyek ebben a kontextusban nem léteznek, így a Számviteli törvény fogalmi követelményeivel a NAV állásfoglalása nincs összhangban³².

Mivel a társasági adóalap meghatározásának kiindulópontja a számviteli beszámolóban szereplő adózás előtti eredmény, az egyértelmű számviteli szabályozás hiánya alapvető bizonytalanságot eredményez a kriptoeszközöket birtokló, bányászó, bármilyen módon megszerző vagy értékesítő gazdálkodó éves számviteli beszámolásának megbízhatósága, valóságossága és nem utolsó sorban társasági adóalapjának számítása tekintetében.

E bizonytalanság a kriptoeszközökkel kapcsolatos minden nyilvántartási és elszámolási műveletet egyfajta szürke zónába taszít, akár olyan egyszerű esetekben is, mint például a kriptoeszközökkel kapcsolatos kereskedési műveletek számviteli kezelése. A kriptoeszközök adásvételéből realizált eredményt, mint árfolyamnyereséget vagy árfolyamvesztéseget leginkább a pénzügyi műveletek bevételei vagy ráfordításai között indokolt elszámolni. Kérdéses ugyanakkor, hogy bányászat során létrejött (kapott) kriptoeszközök esetében azok értékesítéséből származó eredmény szintén pénzügyi bevételnek tekinthető-e.

A kriptoeszközök eltérő nemzetközi (IAS) és hazai (NAV) megítélésének plasztikus példája, hogy az értékükben bekövetkező – negatív – változásokat mely szabályrendszer alapján lehet figyelembe venni, különös figyelemmel az árfolyamok volatilitására. Ebben az IAS fogalomrendszer is okoz némi bizonytalanságot. Amint fentebb láthattuk, a kriptoeszközök a IAS fogalomrendszerében készletek vagy immateriális jószágok, a NAV állásfoglalása szerint követelés. Az eszközök értékében beálló változás kimutatásának két számviteli eszköze az értékcsökkenés, illetve az értékvesztés elszámolása. A számviteli törvény szerint készletek esetében tehát sem értékcsökkenés, sem értékvesztés nem számolható el, míg, ha a kriptoeszközt követelésnek tekintjük akkor értékvesztés, ha immateriális józágnak tekintjük, akkor elvileg értékcsökkenés számolható el. (A terv szerinti értékcsökkenés ebben az esetben nem értelmezhető, mert nem lehet meghatározni a hasznos élettartamot, így adott esetben terven felüli értékcsökkenést lehet elszámolni). Az értékben beálló változás nem lineáris, azonban tartós és jelentős negatív változások kimutatására az értékvesztés szolgál. Ebből az irányból

³² Erdős Gabriella, Kácsor Olivér, Lukács, János: A kriptoeszközök számviteli és adózási kérdései, in: ADÓ szaklap 2024/1-2 pp. 86-91.; Erdős Gabriella: Bitcoin, a lejárat nélküli követelés? In: IUSTUM AEQUUM SALUTARE 2020/4 pp. 19-33.

nézve a NAV álláspontja szerinti követelésként való kezelés lehetővé teszi az értékvesztés elszámolását tartós és jelentős negatív árfolyamváltozás esetén (a számviteli törvény 65. §-a szerint). A számviteli törvény 58. § (5) bekezdése vagyoni értékű jog, szellemi termék, tárgyi eszköz, tulajdoni részesedést jelentő befektetés lehetővé teszi az értékhelyesbítés alkalmazását, követelések esetében azonban, az értékhelyesbítés szabályai sem alkalmazhatók.

A vásárolt kriptoeszközöket, mint a NAV értelmezése szerinti követeléseket legalább a mérlegfordulónapon értékelni kell. Amennyiben a kriptoeszközöket követelésként tartjuk nyilván, akkor vásárolt – kriptoeszköz – követelés értékesítésekor – így különösen hagyományos pénzre váltása esetén – az eladási ár és a könyv szerinti érték közötti – nyereségjellegű – különbözetet pénzügyi műveletek egyéb bevételeként [Szt. 84. § (7) n) pont], míg vásárolt – kriptoeszköz – követelés értékesítésekor az eladási ár és a könyv szerinti érték közötti – veszteségjellegű – különbözetet pénzügyi műveletek egyéb ráfordításaként kell nyilvántartani [Szt. 85. § (3) n) pont].

Kriptoeszköz más kriptoeszközzé történő átváltását a számviteli analitikus nyilvántartásokban is rögzíteni kell. A bizonylatolási szabályok nem térnek el az általánostól, a kriptoeszközök állományát és annak változásait a Számviteli törvény vonatkozó 165-169. §-ainak megfelelő bizonylatok alapján kell rögzíteni és a főkönyvi könyvelést analitikus nyilvántartásoknak kell alátámasztani.

1.6 Kriptoeszközök a GAAP fogalomrendszerében

Az Egyesült Államok számviteli rendszerében (GAAP) a Financial Accounting Standards Board (FASB) által kiadott értelmezés³³ szerint kriptoeszköznek azok az eszközök tekinthetők, amelyek megfelelnek az alábbi kritériumoknak:

1. Megfelelnek az immateriális eszközök definíciójának.
2. Nem biztosítanak az eszköz tulajdonosának végrehajtható jogokat vagy követeléseket az alapul szolgáló árukra, szolgáltatásokra vagy egyéb eszközökre.
3. Blokkláncon vagy hasonló technológián alapuló elosztott főkönyvben jönnek létre vagy találhatók.
4. Kriptográfiával vannak biztosítva.
5. Helyettesíthetők.
6. Nem a beszámolót készítő gazdálkodó egység vagy annak kapcsolatos vállalkozásai hozzák létre vagy bocsátják ki őket.

³³ FASB Accounting Standards Update No. 2023-08, Intangibles—Goodwill and Other— Crypto Assets (Subtopic 350-60), December 2023

E fogalmi meghatározás alapján a kriptoeszközök egyértelműen az immateriális eszközök körébe, azokon belül pedig egy önálló eszközcsoportba sorolandók az USA számviteli rendszerében. A hivatkozott iránymutatás szerint a gazdálkodók valós értéken kötelesek kriptoeszközöket értékelni és ennek hatását kimutatni a jelentéseikben³⁴.

2. Kriptoeszközök a társasági adóban

A kriptoeszközökből származó jövedelem adóztatásának elsődleges eszköze a társasági adó a társas vállalkozások esetében. A társasági adóban az adóalap meghatározása során a számviteli adózás előtti eredményből kell kiindulni, amelyet a társasági adóról szóló törvényben³⁵ (Taotv.) meghatározott módosító tételekkel kell korrigálni.

A kriptoeszközökkel összefüggésben jövedelem két tipikus úton keletkezhet. Az egyik a bányászat és az annak keretében létrejött kriptoeszközök értékesítéséből (kereskedelméből), a másik pedig a vásárolt kriptoeszközök értékesítéséből.

Önmagában sem a kriptoeszköz bányászat, sem a kriptoeszköz kereskedelem nem jár speciális társasági adózási szabályok alkalmazásával, ugyanis a Taotv. nem tartalmaz speciális korrekciós rendelkezéseket a kriptoeszközökre és a kriptoeszközzel végrehajtott ügyletekre. Ennek következtében a fentebb részletezett számviteli besorolás határozza meg a keletkezett jövedelmek társasági adó kötelezettségét. Ebben a tekintetben lényeges eltérést eredményezhet a kriptoeszközök eltérő megítélése okán, hogy a társasági adóalany az IFRS vagy a hazai számviteli szabályok alapján állítja össze beszámolóját³⁶.

A kriptoeszköz ellenérték fejében történő megszerzése önmagában nem keletkeztet számviteli eredményt, így társasági adófizetési kötelezettséget sem. A társasági adóalapot az üzleti évre az éves beszámolóban kimutatott adózás előtti eredmény alapján, abból kiindulva a módosító tételek figyelembe vételével kell meghatározni.

A társasági adóalapban a kriptoeszköz értékesítéséből – hagyományos pénzre történő cseréjéből – származó bevételt kell a bevételek között figyelembe venni. Ugyanakkor valamely kriptoeszköz más kriptoeszközre történő átváltása nem keletkeztet pénzbeli bevételt így társasági adókötelezettséget sem.

Társasági adókötelezettséget jellemzően a nyilvántartási érték feletti áron értékesített kriptoeszköz értékesítése keletkeztet.

³⁴ FASB ASU 350-60-15-1, illetve ASU 350-60-35-1

³⁵ A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény

³⁶ Halmosi Gábor, Juhász Gergely, Novák Miklós: Kriptoeszközök kezelése a számvitelben és a társasági adóban, In: Halász Zsolt (szerk.): A kriptoeszközök jogi és adózási kérdései, Adó Kódex 2022/9. 44, 52.

A társasági adóban adókötelezettség keletkezhet a kriptoeszközökre elszámolt értékvesztés, mint adóalap növelő tétel alkalmazása esetén.

3. Kriptoeszközök az iparűzési adóban

Az iparűzési adó az egyéni és társas vállalkozási formában végzett vállalkozási tevékenységet végzőket terheli a helyi adókról szóló törvény³⁷ (Hatv.) szerint.

A vállalkozási/iparűzési tevékenység a vállalkozó e minőségben végzett nyereség-, illetőleg jövedelemszerzésre irányuló tevékenysége. Ebből fakadóan kriptoeszközökből csak vállalkozási tevékenység keretében végzett tevékenység esetében merül fel iparűzési adófizetési kötelezettség.

Mivel az iparűzési adó számításának alapja az iparűzési (vállalkozási) tevékenységből származó bevétel, amely vagy kriptoeszközök (akár bányászott, akár vásárolt) értékesítéséből, vagy kriptoeszközökkel kapcsolatos szolgáltatás nyújtásából származhat. Csökkentő tételként a számviteli törvény szerinti eladott áruk beszerzési értéke, illetve a közvetített szolgáltatások értéke, valamint az alvállalkozói teljesítések értéke, az anyagköltség és a K+F költségek vonhatók le. Követelésként vagy immateriális jószágként nyilvántartott kriptoeszköz értékesítéséből származó bevétel esetén ezen jogcímek alapján a kriptoeszköz beszerzésének értéke nem számolható el csökkentő tételként, bányászott kriptoeszköz esetén azonban felmerülhet pl. a felhasznált energia költsége, mint anyagköltség elszámolhatósága. Készletként nyilvántartott vásárolt kriptoeszköz esetén a beszerzés értéke elszámolható.

A kriptoeszköz ellenérték fejében történő megszerzése bevételnek sem tekinthető az iparűzési adó rendszerében.

Az iparűzési adóban kriptoeszköz értékesítéséből származó árbevétel akkor keletkezhet, ha a kriptoeszköz készletként van nyilvántartva, ha azonban immateriális jószág, akkor az értékesítésből származó árbevétel nem keletkezik, így az iparűzési adó alapjába nem számít bele³⁸.

4. Összegzés, következtetések

A számviteli szabályozás és az arra épülő adózási szabályok áttekintése alapján egyértelmű a következtetés, hogy a kriptoeszközök számviteli besorolása alapvető befolyásolja azok adójogi megítélését.

³⁷ Helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény 35. és 36. §

³⁸ Hatv. 52. § 22. pont, Számviteli tv. 72. §

Alapvető nehézség azonban, hogy a számviteli besorolás nem egyértelmű, pontosabban nem létezik érdemi, világos számviteli szabályrendszer a kriptoeszközök besorolása tekintetében, sem a hazai, sem pedig a nemzetközi szabályozásban. E számviteli szabályozási hiányosság nyilvánvalóan összefügg a kriptoeszközök magánjogi besorolásának eddigi elmaradásával. Kriptoeszközök magánjogi megítélésének hiányosságai és bizonytalanságai, közvetlenül kihatnak a kriptoeszközök számviteli kezelésének nehézségeire.

A számviteli fogalmi definíciók és pontos besorolási szabályok hiánya azonban minden olyan adónemben – így különösen a társasági adóban és az iparűzési adóban is – adózási kockázatokat hordoz magában, amelyeknél az adóalap meghatározása a számviteli kimutatásokon alapszik. E kockázatok negatívan hathatnak nemcsak az állami adóbevételekre, de emellett súlyos jogi következményekkel járhatnak az érintett adóalanyokra nézve is az adóhatóságétól eltérő jogi megítélés esetén.

Mindezekre figyelemmel indokolt lenne megfelelő, részletes, világos és a gyakorlatban is alkalmazható magánjogi és ezen alapuló számviteli fogalom és szabályrendszer megalkotása a kriptoeszközök besorolására nézve.

Forrásjegyzék

Erdős Gabriella, Kácser Olivér, Lukács, János: A kriptoeszközök számviteli és adózási kérdései, in: ADÓ szaklap 2024/1-2 pp. 86-91.;

Erdős Gabriella: Bitcoin, a lejárat nélküli követelés? In: IUSTUM AEQUUM SALUTARE 2020/4 pp. 19-33.

FASB Accounting Standards Update No. 2023-08, Intangibles — Goodwill and Other — Crypto Assets (Subtopic 350-60), December 2023

International Accounting Standards Board: Third Agenda Consultation Feedback Statement, 29 July 2022, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/project/third-agenda-consultation/thirdagenda-feedbackstatement-july2022.pdf>

Halmosi Gábor, Juhász Gergely, Novák Miklós: Kriptoeszközök kezelése a számvitelben és a társasági adóban, In: Halász Zsolt (szerk.): A kriptoeszközök jogi és adózási kérdései, Adó Kódex 2022/9.

Mátyás Szabolcs – Frigyer László – Prilenszky Géza: A virtuális fizetőeszközök szerepe és jelentősége a vagyonszerzés során, in: Belügyi Szemle, 2021/3., DOI: 10.38146/BSZ.2021.3.4;

Hanns Prütting: Sachenrecht, 37. Auflage, C. H. Beck, München, 2020, 9. o.

Niklas Schmidt: Kryptowährungen und Blockchains, Linde, Wien, 2019

Report and Application of the Government to the Parliament of the Principality of Liechtenstein concerning the Creation of a Law on Tokens and TT Service Providers (Tokens and TT Service Provider Act; TVTG) and the Amendment of Other Laws, No. 54/2019, 7 May 2019.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény

Az egyes fizetési szolgáltatókról szóló 2013. évi CCXXXV. törvény

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

A kriptoeszközök piacáról szóló 2024. évi VII. törvény

A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény

A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény

A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény

41/2016. Számviteli kérdés: Hol kell nyilvántartani a mérlegben a bitcoint?

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1114 rendelete (2023. május 31.) a kriptoeszközök piacairól, valamint az 1093/2010/EU és az 1095/2010/EU rendelet, továbbá a 2013/36/EU és az (EU) 2019/1937 irányelv módosításáról, HL L 150., 2023.6.9., 40–205. o.

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie, StF: JGS Nr. 946/1811 (ABGB, Ausztria)

Bürgerliches Gesetzbuch, In der Fassung der Bekanntmachung vom 02.01.2002 (BGBl. I S. 42, ber. S. 2909, 2003 S. 738) zuletzt geändert durch Gesetz vom 23.10.2024 (BGBl. I S. 323) m.W.v. 01.01.2025 (BGB, Németország)

Gesetz über elektronische Wertpapiere (eWpG) vom 3. Juni 2021 (BGBl. I S. 1423), das durch Artikel 16 des Gesetzes vom 11. Dezember 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 354) geändert worden ist, Stand: Geändert durch Art. 16 G v. 11.12.2023 I Nr. 354 (Németország)

Bundesgesetz zur Anpassung des Bundesrechts an Entwicklungen der Technik verteilter elektronischer Register vom 25. September 2020, Verordnung zur Anpassung des Bundesrechts an Entwicklungen der Technik verteilter elektronischer Register vom 18. Juni 2021 (Svájc)

Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907 (Svájc)

Sachenrecht (SR) vom 31. Dezember 1922 (Liechtenstein)

Civil Code, Act No. 89 of April 27, 1896 (Japan)

International Accounting Standard 32 - Financial instruments, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-32-financial-instruments-presentation.pdf>

International Accounting Standard 8 - Accounting policies, changes in accounting estimates and errors, Art. 10. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ias-8-accounting-policies-changes-in-accounting-estimates-and-errors.pdf?bypass=on>

International Accounting Standard 38 - Intangible assets, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/ias-38-intangible-assets.pdf>

International Accounting Standard - 2 Inventories, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ias-2-inventories.pdf?bypass=on>

International Financial Reporting Standard 9 – Financial instruments, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2022/issued/part-a/ifrs-9-financial-instruments.pdf?bypass=on>

Tokyo District Court, Plaintiff Z1 v. Mt. Gox Co. Ltd., Case No. 2014 (Wa) 33320, Judgment, 5 August 2015.